

IPARMŰVÉSZETI DILETTANTIZMUS.

KÜLFÖLDÖN már évtizedek óta komolyan foglalkoznak a képző- és az iparművészet körébe tartozó dilettantizmus fejlesztésével. Londonban a nagytekintélyű South Kensington Múzeum aegise alatt álló Albert Hall nyitja meg évenként kapuit a Home Arts and Industries Association nevű egyesület nagyszabású kiállításának, amely Londonban is eseményszámra megyen s amelyet a közönség százezrei látogatnak; Hamburgban a jeles Lichtwark igazgatása alatt álló Kunsthalleben időnkint rendeznek kiállításokat dilettans munkákból, Berlinben, Kölnben, Drezdában s más németországi városokban is külön erre a célra alakult egyesületek tervszerű munkálkodásokkal gondoskodnak, hogy a műkedvelők munkásságát helyes irányba tereljék. Ma már mindenütt, ahol a művészet létkérdéseivel tisztában vannak, elismerik, hogy a dilettantizmus nagyobb figyelmet érdemel, mint a minőben évek hosszú során át része volt, hogy e téren is cselekednünk kell, ha a művészet iránt való érdeklődést a közönség széles rétegeiben felébresztani és fentartani, az értelmet ápolni s az izlést fejleszteni akarjuk.

Hiszen tudvalevően az iskola a művészi nevelésről eddig alig gondoskodott; a rajztanítás a szemet, illetve az önálló megfigyelő és a látóképességet sem képezte kellően; az esztétikai ismeretek és érzés ápolására pedig éppen nem jutott sem idő, sem ember. A művészeti analfabetáknak száma mindenfelé ijeszítően nagy, különösen nálunk, hiszen még ott is, ahol a hazai művészet legéletbevágóbb ügyei felett döntenek, gyakran tapasztalhatjuk a művészi dolgokban való teljes tájékozatlanságot. Elenyészően ke-

vesen vannak, akik művészeink alkotásait megérteni, élvezni s méltányolni tudják.

Áll pedig ez az iparművészetre épp úgy, mint a képzőművészetre. Mert ha művelt és vagyonos köreinknek lelki szükséglete volna, hogy a maga otthonában valóban művészi alkotásokban gyönyörködjön, akkor nem volna oly szégyenletes csekély anyagi eredménye művészeti és iparművészeti kiállításainknak, amelyeken tudvalevően a különböző címen rendszeresített hivatalos vásárlások nagyobb összeget tesznek ki, mint a magánosoké. Míg a művészet iránt való igaz szeretet át nem hatja közönségünk széles rétegét, addig művészetünk csak melegházi palánta marad, amelynek légkörét mesterségesen hevíteni kell, hogy el ne pusztuljon s mely nélküli az egészséges fejlődéshez szükséges jó talajt.

Másként áll a dolog a zene terén, ahol fejlett dilettantizmusunk van, amely alig áll mögötte a kulturállamok zenei dilettantizmusának. Itt azt látjuk, hogy azok, akik a nagy zeneköltők műveit a legnagyobb áhitattal hallgatják, megértik és átérzik, jórészt dilettánsok, akik maguk is zenével foglalatostkodnak. A művészet iránt való e foglalatostkodás közben jön meg az értelem s fokozódik a szépnek szeretete és megbecsülése.

Nem tagadható, hogy tért hódít nálunk a művészi és iparművészeti dilettantizmus is. Itt azonban a legtöbb esetben azzal a sajnos jelenséggel állunk szemben, hogy a dilettáns, a kellő példa és útbaigazítás híján, oly feladatot tűz maga elé, mely nagyobb művészi és technikai tudást tételez föl, mint amennyivel ő rendelkezik. Ha aztán látja, hogy munkája nem jár a kívánt sikerrel, csakhamar kedvét veszti.

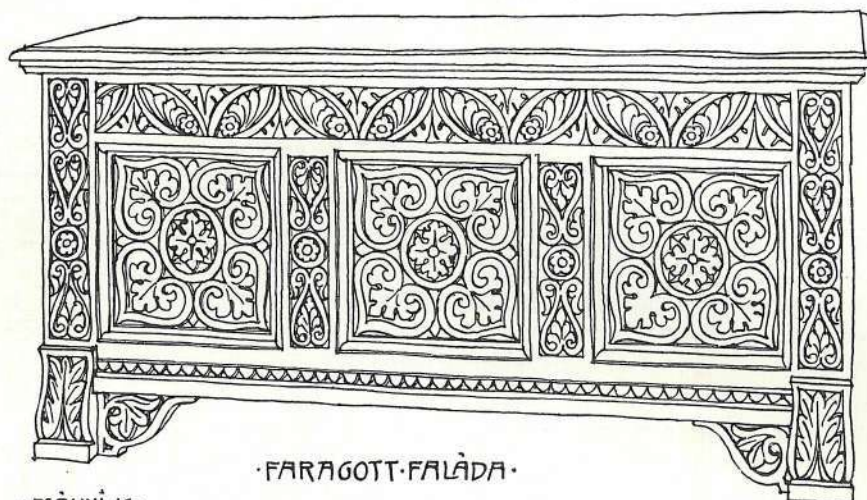
De azt is tapasztalhatjuk, hogy gyakran a legtisztéletreméltóbb igyekezet, technikai tudás, drága anyag stb. kárbavész, mert a dilettáns, minthogy maga tervezni nem

IPARMŰVÉSZETI DILETTANTIZMUS

tud, sőt a kellő ítélőképessége nincs meg, művészietlen, izléstelen minta nyomán dolgozik, a miért munkája becsét előre vesztí.

Ezért, ha mint azt külföldön, különösen Angliában és Amerikában látjuk, a dilettantizmus egészséges fejlődésére szükséges előfeltétel, t. i. a kellő rajzbeli készség már megvan, a dilettáns munkákból rendezett kiállítások igen üdvösek, amelyek révén alkalom és sokféle mód nyílik arra, hogy a dilettantizmust a helyes útra tereljük, a magára hagyatott, elszigetelten dolgozó dilettánst

művészettel való foglalkozás ma már Angliában oly elengedhetlen követelménye a műveltség fogalmának, mint a történelemnek vagy az irodalomnak az ismerete. Különösen a nők nevelésében van nagy szerepe a rajz és festés tanításának s a művészi kézimunkákkal való foglalatzkodásnak úgy, hogy alig akad úri nő, aki ne értene az akvarell festéshez és egyik-másik művészi munkához. Jórészt ennek köszönhető az angoloknak a természet szépségei, a virágok, a festői tájak, valamint a művészi alkotások iránt való mindenfelé nyilvánuló rajongó szeretete.

·FARAGOTT·FALÁDA·

·CSÁNYI·K·

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

a művészet körébe vonhatjuk, öt hibáira, tévedésére figyelmeztethetjük, neki jó példát mutathatunk s ezzel művészi kulturánknak igazi szolgálatot tegyünk.

Ily kiállítások rendezésével megszivlelni való legjobb példát mutatták a külföld művészeti emporiumai közül London és Hamburg. A hamburginál régibb keletű az angol dilettánsoknak szervezkedése. Itt Ruskin és Morris apostoli működésökkel évtizedeken át egyengették útját a művészet térfoglalásának s teli marokkal hintették el a magokat, a melyek most már oly dúsan gyümölcsöző termést adnak. A művészi dolgokban való jártasság és a

A módosabb körök e művészi ismereteket az előkelő nevelőintézetekben szerzik meg, amelyek erről kellően gondoskodnak. A középosztály gyermekei, akik a költséges intézeteket nem látogathatják, — jobbára esténként — a számos rajziskola valamelyikébe járnak. A tanítás módja itt a lehető legszabadabb, a tanítót épp úgy mint tanítványát áthatja az az önállóságra való törekvés, amely abban a meggyőződésben gyökeredzik, hogy mindent a tanítvány tehetőségéből s hajlamaiból kell meríteni s semmit bele nem erőszakolni. A különböző alaptól rendelkezésre álló számos

ösztön- és jutalomdíj, elismerő oklevél és érem nagyban buzdítja a tanulókat. Számottevő körülmény az is, hogy a rajzolás az elemi iskolában épp oly fontos tárgy, mint az írás vagy olvasás s a tanítást megfelelően képzett tanítók tanítják. A mi fogalmaink szerint szinte hihetetlen az eredmény, amelyet a már kezdő fokozaton vezetett helyes tanítási móddal a népiskolákban elérnek.

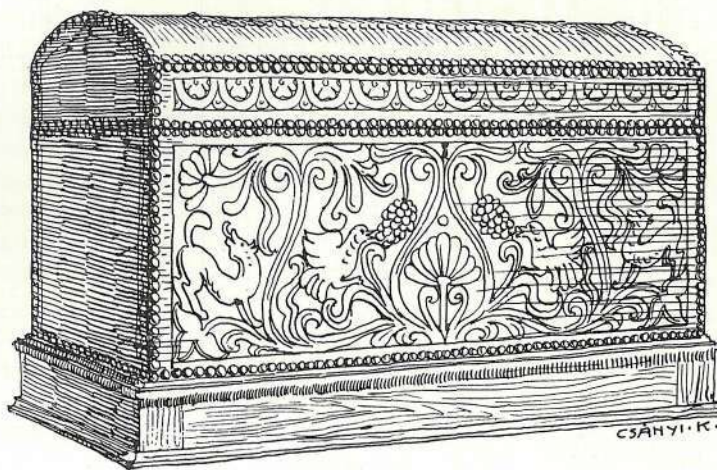
Mindemellett az iskolákkal csupán nem lehetett volna a művészi dolgokban Angliában oda jutni, ahová ma már tényleg jutottak. A népben ma már benne van a művészi munkálkodáshoz való komoly hajlam, áthatja az a szellem, amelyet éppen Ruskin ébresztett és fejlesztett.

Ruskinnek és méltó társának, Morrisnak kezdeményezésére egy sereg lelkes iparművész 1883-ban megalakította a The Art Workers Guild nevű társulatot, amely 1888-ban az első Arts and Crafts kiállítást rendezte. A kiállítók túlnyomó része ugyan hivatásos művész és iparos volt, ezek mellett azonban tekintélyes számban résztvettek dilettánsok is, jobbak nők. E kiállításokból az angol dilettantizmus nagy jelentőségéről és elterjedéséről azonban tiszta képet nem kapunk, ezt megtaláljuk, ha a Home Arts and Industries Association nevű egyesületnek az Albert-hallban évenként május havában rendezett kiállításait tekintjük meg, amely egyesület kizárólagosan az iparművészeti dilettantizmus fejlesztésén munkálkodik. Oly magas színvonalúak e kiállítások, oly becses anyagot ölelnek fel, az egyesületnek tevékenysége pedig úgy művészi mint társadalmi szempontból annyira fontos, hogy helyénvaló lesz e derék egyesülettel bővebben foglalkozni.

Ennek az áldásosan működő egyesületnek tevékenységét egy jeles szakíró, Muthesius ismerteti az angolországi dilettantizmusról szóló művében, amelyből az ide vonatkozó adatokat merítem.*

Az egyesület alapításának éve 1884. Első dilettáns-munkakiállítását már 1885-ben rendezte Londonban. Tulajdonképpen célja az volt, hogy a szegényebb

LÁDIKA.
DOMBORÍTOTT-BÖRREL

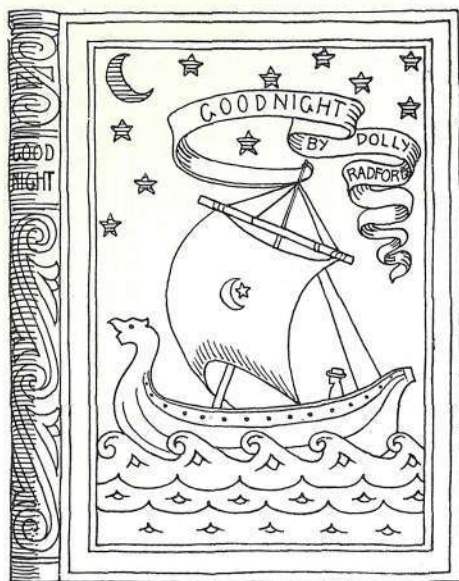

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

néposztályokat iparművészeti munkákra tanítsa, ú. m. fafaragásra, berakott famunkák, domborított fémmunkák készítésére, kosárfonásra, bőrdomborításra, könyvkötészetre, hímzés-, fonás-, szövésre, fazekasságra stb., továbbá, hogy a kiállítások révén a készült munkáknak értékesítését elősegítse.

Hogy ezt a célt elérhessék, az egyesületnek tagjai lakásukon, vagy más alkalmas helyen *ingyenesen* tanították az imént említett mesterségeket. Tizenkilenc évvel ezelőtt, amikor az egyesület működését megkezdte, 40 ilyen osztálya volt. Jelenleg több mint 700 osztályt tart fenn s

* Herrmann Muthesius: Der Kunstgewerbliche Dilettantismus in England. Berlin, 1900. Wilhelm Ernst & Sohn kiadása.

BÖRKÖTÉS-KÉZI-ARANYOZÁSSAL

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

tanítványainak száma meghaladja a 6000-et. Megjegyzendő, hogy az egyesület tagjainak egy csoportja időközben különvált s szintén fel tud már mutatni 3000—4000 tanítványt.

A tanítók kivétel nélkül maguk is dilettánsok, túlnyomóan nők és pedig részben a magasabb körökhöz tartozók, továbbá lelkészek, magánzók stb. A tanításra való képzettségüket a kiállításokon szereplő munkáikkal igazolják. E kiállításokon minden megfelel a használhatóság követelményeinek, a munkák művészi és technikai kvalitása pedig általában jó, gyakran kiváló. Így tehát e kiállítások a szó teljes értelmében iparművészeti kiállítások s a munkák között akad elég olyan, amely bármely előkelő múzeum gyűjteményébe illenek.

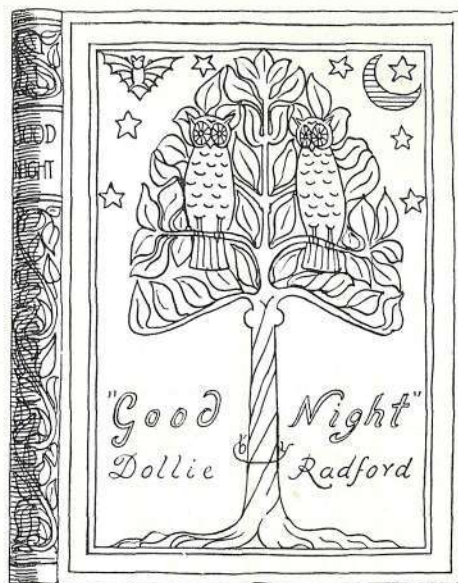
A tanítványok átlaga 14—20 éves, akik önszántukból, minden külső kényszer nélkül jelentkeznek tanulásra.

Különös súlyt fektetnek arra, hogy kezdetben kevés tanítvány legyen, hogy a tanító egyenkint mennél többet foglal-

kozhassék velük; tíznel többet nem is szabadna egyszerre elfogadni.

A tanítás rendszerint ingyenes, helyenkint 12 leckéért 1 kor. 20 fillérnyi tandíjat szednek. Szerszámokról az egyesület gondoskodik s ingyen adja használatra a tanítványoknak, akik esetleg részletfizetéssel azokat meg is vehetik. Amint a munkák a kívánt mértéket megütik, eladásra bocsátják; az árt a tanító állapítja meg. Eladás esetén a készítő kapja a pénzt csekély jutalék levonásával, amely az illető osztály alapjának gyarapítására szolgál.

Az egyes osztályok általában egymástól függetlenül működnek s a központi egyesület külön felszólítás nélkül nem is avatkozik dolgaikba. Befolyása abban érvényesül, hogy a tanítóknak a szükségelt mintákat s a tanítás módjára vonatkozó utasításokat megadja. Mintegy 600 lapból álló mintalap-sorozatot adott ki eddig az egyesület, amelyek a különböző iparművészeti ágak körébe tartozó tervezeteket, valamint jeles munkák után készült fölvételeket ábrázolnak. A leg-

BÖRKÖTÉS-KÉZI-ARANYOZÁSSAL

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

IPARMŰVÉSZETI DILETTANTIZMUS

kiválóbb angol tervezők, mint Voysey, Ashbee, Benson, Walter Cave, Spooner, Quennel stb. gondoskodnak a szükségelt mintarajzokról. Az egyesületnek minden tanítással foglalkozó tagja 12 K évi tagsági díj fejében egy szakmához tartozó teljes mintasorozat jár. Emellett az egyesület arról is gondoskodik, hogy az egyes osztályok a szükséghez képest jó mintatárgyakat kapjanak. Ugyiszintén kívánatra tanácsot s szakvéleményt ad minden hozzá intézett kérdésre, megjelöli a szükségelt anyagok és eszközök beszerzési forrásait s tanítókat és más szakembereket küld ki, hogy az egyes osztályokban s műhelyekben oktassanak. Egy ilyen vándortanító kiküldetéseért az illető osztály hetenkint az utazási költségeken felül heti 24—36 korona díjat fizetnek a tanítónak.

Az egyesületnek munkálkodása mint már említettük, nem csupán Londonra hanem az egész brit királyságra terjed ki. Az eredetileg időleges osztályok egy része időközben állandó műhelyekké, dilettánsok művészi iparosokká lettek.

Az ifjak és lányok, akik kezdetben csak egyéb elfoglaltságuk elvégzése után, esténként jártak e műhelyekbe, annyira megszerették az ott tanult művészi munkát, hogy egészen annak szentelik magukat. Vagy pedig megcsinálják az is, hogy

·DOMBORITOTT RÉZEDÉNYEK·

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

·DOMBORITOTT RÉZEDÉNY·

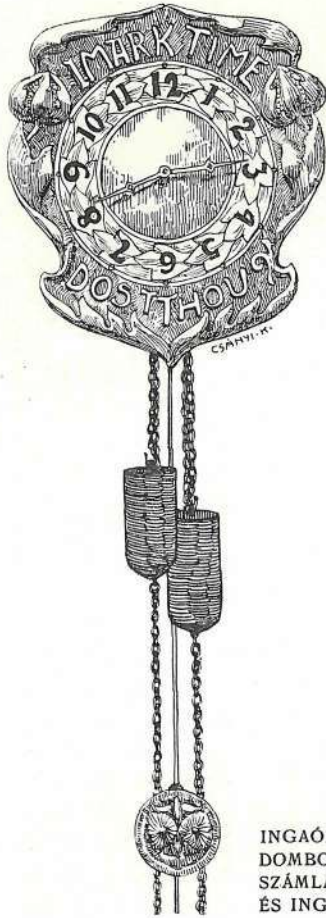
ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

az itt megszerzett képzettségüket jobban tudják értékesíteni, többet keresnek, mint eddigi foglalkozásuk mellett.

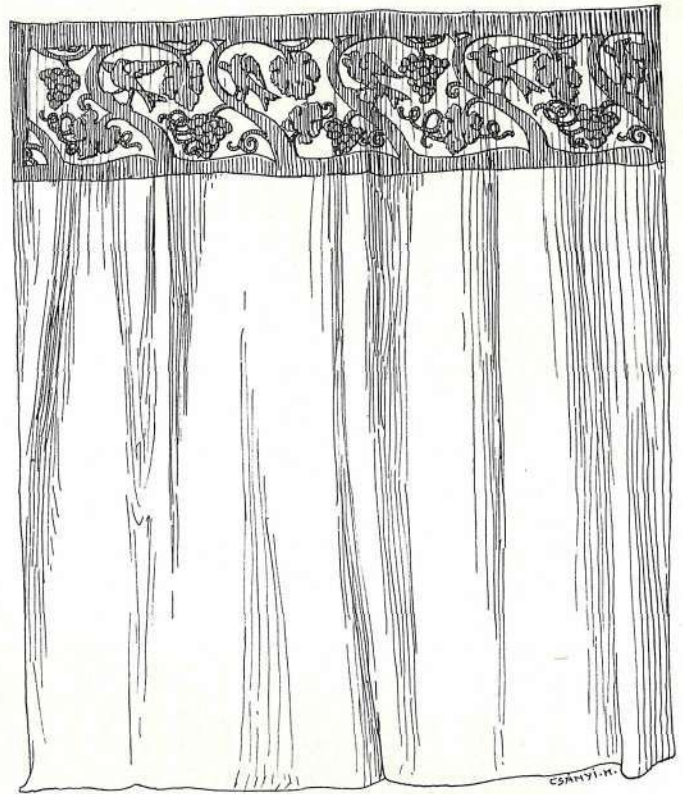
Az egyesületnek másik fontos tevékenysége abban áll, hogy a londoni Albert-Hall-ban központi kurzusokat tart fenn, amelyeken a tanítókat kiképezik. Itt méltányos tandíj mellett tanítják a faragást, asztalosságot, fémdomborítást, kosárfonást, intarziakészítést a könyvkötést stb. A tanítványok a szorosán vett tanítási órákon kívül a műhelyben az egész napon át dolgozhatnak.

A tanítással foglalkozó tagokon kívül az egyesületnek számos pártoló tagja van, akik évi 25 korona tagsági díjat fizetnek. Jobbára a főnemesség soraiból kerülnek ki, de van köztük sok művész s politikus, akik a nép művelődését szívékenyen viselik.

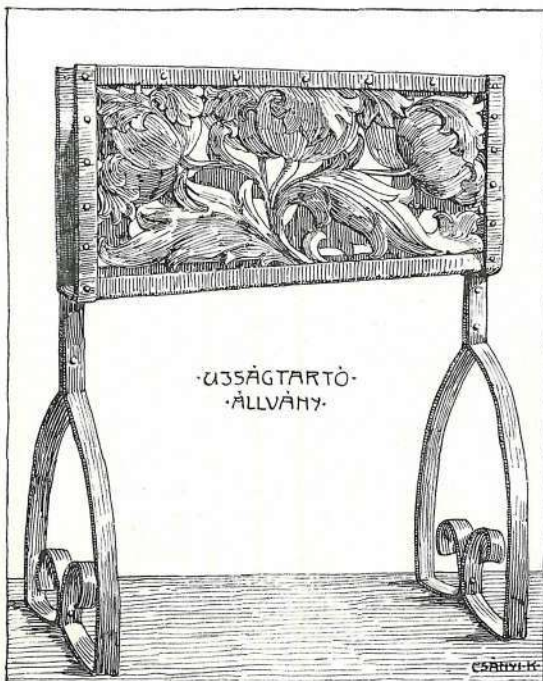
Az egyesület tevékenységének legfontosabb mozzanata a nagy kiállítás, amelyet, mint már említettem, minden május hónapban az Albert-Hall-ban rendez. Itt minden kiállított darabon olvasható a készítőjének neve, kora stb., az eladási ár, s többnyire maguk az osztálytanítók közvetítik az eladást, esetleg megrendelést. A legelőkelőbb angol művészeti folyóiratok behatóan ismertetik a kiállítást. A kiválóbb munkáknak hama-

INGAÓRA
DOMBORITOTT
SZÁMLAPPAL
ÉS INGAVAL

FÜGGÖNY-RÁVARROT-DISZÍTÉSSEL

ÜSSÁGTARTÓ-
ÁLLVÁNY

DOMBORITOTT-RÉZTÁNYÉR

ANGOL DILETTÁNSMUNKÁK

rosan akad vevőjük s a készítőik rendszerint számos megrendelést is kapnak, amelyek őket, sőt egész osztályukat hosszú időre ellátják munkával. Külön szakértő bíráló-bizottság ítéli oda az elismerő okleveleket és érmekeket. Jellemző az angolokra, hogy a kiállított tárgyaknak csak kisebb része készül a kiadott hivatalos mintalapok után, míg a többi jobbára teljesen eredeti. A tervet az egyes osztályok vezetői, gyakran azonban maga a növendék készíti.

Az egyesület különös súlyt fektet a tervek eredeti és ötletes voltára s ezért a legnagyobb kitüntetést, egy arany csillagot az a kiállító kapja, aki a művészi követelményeknek leginkább megfelelő munkát a maga terve után készítette.

Az egyesület befolyása alatt álló osztályok s műhelyek egy része időközben állandó jelleget öltött, s tanítóit véglegesen alkalmazta. Ilyképpen az osztályokból iparművészeti szakiskolák lettek, amelyeket közpénzen tartanak fenn. A pénzalapot erre egy igen üdvös törvény (Technical Education Act 1889) adja meg, amely szerint bizonyos állami jövedelmeket, nevezetesen a szeszadót, az ipari oktatás fejlesztésére kell fordítani.

A művelődési és művészeti feladatok mellett az egyesület szorosan vett társadalmi célokat is követ.

A felsőbb körök s a néposztály közötti űr Angliában annyira megnövekedett, hogy az előbbieknél úgyszólván kötelességévé vált, annak áthidalására az első lépést megtenni és a munkásosztály sorsán segíteni.

Az előadottakban főleg művészi szempontból ismertettük az egyesület működését, amely mint látjuk, sok tekintetben megszívlelni való példát ad. E példa arra tanít, hogy mi is teljes erővel igyekezzünk a dilettánsok munkálkodását helyes irányba terelni, mert ezzel hathatósan elősegítjük iparművészetünknek tényleges fejlődését. Biztosra vehetjük, hogy sokféle megcsontosodott előítélettel kell majd meg-

küzdenünk. Dilettánsaink általában idegenkednek az ipari munkától, részben azért, mert sokkal nehezebbnek gondolják, mint amilyen az valóságban és ezért inkább kész dolgok diszítésével foglalkoznak. Így keletkeznek a faégetési munkák, festett vázák, tányérok, vánkások, ellenzők, képkeretek stb. Ugyan hányan vannak, akik egy könyvnek bekötését, egy domborított fémmunkát, egy intarziás fatárgyat tudnának megcsinálni? És pedig — amint azt az angolok példája mutatja — a dolog nem is jár olyan nagy nehézséggel.

Amint az itt-ott, a dilettáns munkákból rendezett hazai kiállításokon láttuk, nálunk jobbára teljesen céltalan és értéktelen dolgokra fecsérlik az időt, fáradságot, tehetséget, s végeredményben oly tárgyakat állítanak elő, amelyek semmire se valók s amelyek éppen ezért művészi szempontból sem érnek semmit.

Be kell vallanunk, hogy a magyar művelt osztályok dilettantizmusa még távol áll a fejlődésnek attól a fokától, amely képesítené a nép széles rétegeinek oktatására s ezért első sorban a középosztály dilettantizmusának fejlesztéséről lehet szó. Itt a főszerep az iparművészeti, iparrajzi* és egyéb ipari szakiskoláknak jut. Működésüket, illetve szervezetüket a dilettánsokra való tekintettel kellene módosítani. Különös ügyet kellene vetniük arra, hogy a dilettánsok képzettségéhez mért, egyszerű és hasznos dolgok készítésére tanítsák és serkentsek. De hasznos és bizonyos tekintetben apostoli munkát végezhetnének a vidéki rajztanárok is, ha komoly tanulmányokkal és dologgal, az iparművészet terén munkálkodnának és a maguk körébe belevinnék és istápolnák a művészi munkának szeretetét. Ilyen példát mutattak a halasi és a szegvárdi gimnáziumok

* L. a Nők iparművészeti munkaterme című ide vonatkozó közleményünket a Különfélék rovatában.

derék tanárai, Dékányi Árpád és Ács Lipót akik e téren már számottevő sikert értek el. Lényeges szerepe volna e mellett az időnkint rendezendő dilettáns munkák kiállításainak, amelyeket mindenkor szakszerű bírálattal kellene egybekapcsolni; általában pedig szükség lenne egy egyesületi szervezetre, amely lehetővé tenné a tervszerű munkálkodást e téren. Önként érthetően, mellőzhetlen föltétel, hogy az egész működést modern szellem hassa át, s az öntudatos, önálló munkára való képességet tűzze ki maga elé célul, s kerülje az utánzást s másolást. Többet ér a legegyszerűbb eredeti munka, mint a sok hű másolat, mások gondolatának s munkájának szolgáló utánzása. Hiszen az alkotás vágya, forrása minden művészi munkálkodásnak! Az utánzás sokszor csak szurrogatumok készítésére vezet, úgy hogy a másolható dilettáns csekélyke örömét csupán a tehnikai munkával járó foglalatosságban lelheti. Mily szegényes egy élvezet ez szemben azzal a nagy lelki gyönyörűséggel, amely az ember lelkéből fakadó s a maga eszméjét megvalósító munkával jár!

Györgyi Kálmán.

ST.-LOUISI KIÁLLÍTÁSUNK.

Némi keserűség érzik azokon a nyilatkozatokon, amelyek Amerikában járt magyarjaink ajkairól elhangzottak amiatt, hogy Magyarország nem vett részt általános kiállítással a st.-louis-i világvásáron, hanem csupán művészetét küldötte tűzbe és tartotta érdemesnek arra, hogy ezzel kulturális és gazdasági haladását dokumentálja.

Többek közt *Apponyi* Albert gróf, a kiállítás elnökének a békekonferencia tagjai tiszteletére adott ebédjén így aposztro-

fálta Magyarország részvételét a kiállításon: „Csak hazafiúi fájdalommal adhatok kifejezést, látva azt, hogy az én országom, az én Magyarországom oly szegényesen van képviselve ezen a világvásáron; ez egészen a mi hibánk, és senkit sem gáncsolhatunk azért, hogy elmulasztottuk ezzel a nagy alkalommal megmutatni, milyen előhaladást tett Magyarország a mezőgazdaság, a gyáripár, a művészet, a közoktatás terén és még sok más hasznos téren nemzeti feltámadása óta, amely alig négy évtizedre megy vissza.“

Megvalljuk, jogosult az idézett szavakban rejlő szemrehányás és bennünket is érint, amennyiben a magyar csoportot szegényesnek mondja. Képzőművészeti kiállításunkról itt nem beszélünk, erről ítéletet mondani nem e lapokra tartozik. Ami azonban az iparművészeti csoportot illeti, önmagunk irányában kötelességünk, hogy a mondottak megértése végett néhány megjegyzést tegyünk.

Mindazok, akik kiállításunk előkészítő munkáit figyelemmel kísérték, vagy abban résztvettek, tudták, hogy a magyar csoport terjedeleme nem lesz akkora, amekkora iparművészetünket méltán megilletné. De tudták az okokat is, hogy miért. Röviden az okok a következők:

Amikor a kiállításon való részvételünk eszméje felmerült, egész közéletünk a legáldatlanabb politikai harcok színtere volt, amelyek az országot válságos helyzetbe sodorták. Ily körülmények közt szó sem lehetett arról, hogy Magyarország általános kiállítással jelenjék meg St.-Louisban és csupán egy művészeti csoport rendezésére lehetett gondolni. Az Iparművészeti Társulat kapott is erre megbízást és eredeti programjában külön önálló pavillon építését tervezte. Ám erről is le kellett mondania, mert sem pénz, sem idő nem állott rendelkezésére és meg kellett elégednie a mostani arányokkal, amelyeket 20.000 dolláros költségvetésbe beleszorítani szintén művészet volt. Ennyit tudott csak a magyar kormány az Ex-lex idejében a